

2. Коцюбинська Н. П. Еколого-фізіологічні дослідження рослин в умовах промислових підприємств / Н. П. Коцюбинська // Вісник Дніпропетровського ун-ту. Біологія. Екологія. – 2000. – Вип. 7. – С. 31 – 35.
3. Кравкіна И.М. Влияние атмосферных загрязнений на структуру листа // Ботанический журнал. – 1991. – Т. 76, № 1. – С. 3-9.
4. Маргайлик Г. И. К методике отбора листьев древесных растений для сравнительных морфолого-анатомических и физиологических исследований / Г. И. Маргайлик // Ботан. журн. – 1961. – Т. 50, № 1. – С. 89 – 90.
5. Миленька М. М. Вплив урбопромислового забруднення на фоліарні морфометричні показники деревних рослин / М. М. Миленька // Наук. зап. Тернопільського нац. педагогічного ун-ту. – 2009. – № 4 (41). – С. 155 – 162.
6. Пересипкіна Т. М. Фізіолого-біохімічні особливості рослин в умовах промислового середовища / Т. М. Пересипкіна, О. В. Дубова, Л. М. Фендюр // Укр. бот. журн. – 1997. – Т. 54, № 5. – С. 469 – 473.

ЕКОЛОГО-БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ АМБРОЗІЇ ПОЛИНОСТОЇ НА ВОЛИНІ

**Іванців О.Я. доц.кафедри ботаніки, к. п. наук
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
В. В. Іванців, к.і.н., доцент кафедри екології
Луцький національний технічний університет, Луцьк**

Щорічно через бур'яни господарства нашої країни втрачають мільйони тонн зерна і багато іншої продукції рослинництва. Тому проблема забур'янення населених пунктів та сільськогосподарських угідь із кожним роком набуває все більшої актуальності. Ускладнює ситуацію погіршення екологічних умов довкілля внаслідок діяльності людини: створення несанкціонованих сміттєзвалищ, байдуже ставлення до бур'янів, що ростуть на «чужій» території.

Поряд із традиційними для нашої місцевості бур'янами (кропива жалка, лобода біла, полин гіркий та звичайний, щиряця звичайна, пирій повзучий, мишій сизий, галінсога дрібноквіткова тощо) дедалі частіше з'являються нові засмічувачі довкілля. Чільне місце серед них посідає злісний карантинний бур'ян – амброзія полинолиста (*Ambrosia artemisiifolia* L.). Тому вивчення біологічних та екологічних особливостей *Ambrosia artemisiifolia*, її шкідливість та вибір найефективніших методів боротьби з цим бур'яном є актуальною проблемою сьогодення.

Амброзія полинолиста (*Ambrosia artemisiifolia* L.) – *однорічна*, світлолюбна, посухостійка *трав'яниста* рослина 20 – 180 см заввишки з родини *Аїстрові (Asteraceae)*. За зовнішнім виглядом схожа на коноплі, а за розмірами і формою листків нагадує полин гіркий (звідки і видова назва – *полинолиста*); сіривата рослина з густим щетинистим опушенням.

Росте на залізничних насипах, засмічених місцях, по берегах річок, на полях, у посівах сільськогосподарських культур. Розсіяно у південних степових районах. Окремі місцезнаходження відомі в Закарпатській, Чернівецькій, Одеській областях та на околицях м. Києва, Харкова і Чернігова. Злісний карантинний бур'ян [3].

За життєвою стратегією – це рудерал (пустирний бур'ян), заселяє сади, городи, узбіччя доріг, залізничні насипи, луки, пасовища, пустирі тощо [1].

Розмножується амброзія насінням, яке утворюється у великій кількості. Добре розвинені рослини можуть давати по 30 – 40 тисяч насінин, а окремі екземпляри до 80 – 150 тисяч. Насіння зберігає схожість у ґрунті до 40 років.

Амброзії полинолистій властива висока регенераційна здатність. Частина рослини, що присипані вологим ґрунтом, здатні утворювати додаткове коріння і добре приживлятися [4, 5].

Поширюється амброзія полинолиста з неочищеним насіннєвим матеріалом, шротом, відходами, сіном, транспортними засобами [1,2]. Крім цього, завдяки легкій масі насіння здатне переноситися водою під час злив і повеней. Небезпечним джерелом розповсюдження амброзії є й залізничний транспорт, яким перевозять на значну відстань у різні регіони гравій, пісок для ремонту колій. Ця рослина висушує і виснажує ґрунти, а при великому забур'яненні культурні рослини гинуть [1, 2, 3].

Шкідливість *Ambrosia artemisiifolia* виключно велика. Розвиваючи потужну надземну масу і кореневу систему, вона пригнічує культурні рослини. На луках та пасовищах амброзія витісняє злаково-бобові трави і різко знижує кормові якості сіна, тварини не поїдають її у зв'язку з тим, що містить в листках до 0,15% гірких масел. Амброзія надмірно висушує і виснажує ґрунти, внаслідок чого значно знижується урожай, а при великому забур'яненні культурні рослини гинуть.

Перші весняні сходи *Ambrosia artemisiifolia*

Більш пізні сходи *Ambrosia artemisiifolia* на досліджуваній ділянці

Ambrosia artemisiifolia заввишки 1 м 80 см, яка виросла у 2014 році на посівах кукурудзи у с. Міжгайці

Квітковий пилок амброзії шкідливий для людини. У період цвітіння, з середини липня до настання осінніх заморозків, серед населення спостерігається алергічне захворювання амброзійний поліноз. Пилок амброзії, потрапляючи у ніс, бронхи, викликає сльозотечу, порушує зір, підвищує температуру тіла, відбувається різке запалення слизових оболонок верхніх дихальних шляхів, що призводить до приступів бронхіальної астми [3,4].

Способи боротьби з *Ambrosia artemisiifolia*. Амброзія полинолиста є одним з найнебезпечніших карантинних бур'янів, боротьба з яким повинна бути спрямована на виснаження запасів її насіння в ґрунті і запобігання повторного засмічення. Непогані результати в боротьбі з бур'яном серед культурних рослин дає застосування гербіциду 2,4 Д, а також на землях несільськогосподарського призначення гербіциду Арсенал. Для обмеження чисельності амброзії полинолистої можна застосовувати понад 50 гербіцидів, до яких вона чутлива. Важливе значення мають карантинні заходи – ретельна перевірка насінневого матеріалу, особливо культур, пізніх строків збирання: люцерни, конопель, суданської трави, гречки та ін. Необхідно регулярно проводити обстеження сільськогосподарських угідь на виявлення бур'яну в період вегетації. У разі виявлення вживаються такі заходи, як скошування, прополювання та виривання з корінням.

У разі скошування амброзії полинолистої до утворення насіння, вона здатна давати від прикореневих частин нові паростки, які утворюють суцвіття і формують життєздатне насіння. Чим вище зрізане стебло, тим більше на ньому може утворитися додаткових пагонів.

Усі ці заходи мають виконуватися своєчасно для досягнення результату в боротьбі з бур'яном. Нехтування та зволікання у цій справі державної ваги може завдати непоправної шкоди для усього суспільства. Тільки спільними зусиллями, за активної підтримки держави з проблемою забур'яненості наших земель можна успішно справитись [3].

Отже, амброзія полинолиста добре адаптується в нових місцях зростання, тому важливо виявляти її на початкових етапах забур'янення і не дозволити поширитися, бо чим більше насіння потрапить у ґрунт, тим важче буде викоринити цей злісний бур'ян.

Список використаних джерел:

1. Лещенко Л. Геоекологічна ситуація в Україні: Основні забруднювачі //Красн. геогр. туризм. – 2003. – черв. (№ 21-23). – с.34-37.
2. Маховська Л.Й., Федоляк М.А., Федоляк В.А. Поширення *Ambrosia artemisiifolia* L. (*Asteraceae*) на території міста Івано-Франківськ в його околицях // Вісн. Прикарпатського нац. у-ту. – Івано-Франківськ, 2010. – серія Біологія, №13. – с. 13-15.
3. Сотников В.В., Зуза В.С., Бахтіярова Е.Т. Амброзія полинолиста – небезпечна карантинна рослина. – Харків, 2006. – 64 с.
4. ВОДТРК.«На Волині йде боротьба із амброзією». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.lutsk.ua/na-volyni-yde-borotba-iz-ambroziyeyu-id6474/>

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ В СИСТЕМІ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Голуб Г.С., к.г.н., асистент

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

Враховуючи досягнення вчених в сфері дослідження просторових соціально-економічних аспектів життя населення, варто визначити поняття життєдіяльності населення в аспекті регіонального розвитку та підвищення характеристик рівня життя людей.